

“ŽALIU VAIKYSTĖS TAKELIU”

**KAUNO RAJONO ČEKIŠKĖS PRANO DOVYDAIČIO GIMNAZIJOS
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PROGRAMA**

2022 m.

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos.....	4
1.1. Duomenys apie švietimo įstaigą	4
1.2. Vaikai ir jų poreikiai	5
1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.....	6
1.4. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas.....	6
1.5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.....	7
1.6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą.....	8
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	9
3. Ugdymo tikslas ir uždaviniai.....	10
4. Ugdymo turinys, metodai ir priemonės, aplinka.....	11
4.1. Ugdymo turinys.....	11
4.2. Ugdymo metodai.....	12
4.3. Ugdymo priemonės ir aplinka.....	12
4.4. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos (pasiekimai), jų turinio dėmenys ir vaikų veiksenos.....	16
5. Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas	30
6. Naudota literatūra ir šaltiniai	33
Lentelė Nr.1	34

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Ikimokyklinė ugdymo programa (toliau Programa) nustato ikimokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, Programos įgyvendinimo prielaidas ir būdus, ugdymo gaires, vaikų ugdymo(si) pasiekimų ir pažangos vertinimo gaires.

Programa skirta vaikų nuo 2-5 metų ugdytojams, pedagogams, tėvams (globėjams, rūpintojams).

Šia programa siekiame:

- sudaryti sąlygas augti fiziškai ir psichiškai išsivysčiusiai asmenybei, turinčiai teigiamą savivertę, norinčiai ir gebančiai reikšti save;
- tenkinti kiekvieno vaiko poreikį žaisti, judėti, kurti, pažinti, eksperimentuoti;
- garantuoti vaikui galimybę rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius, garantuoti interesų ir poreikių plėtojimą bei nuoseklų vaiko gebėjimų ugdymą(si).

Programa atnaujinta vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015), Švietimo ir mokslo ministro patvirtintu 2011 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-1009 „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu“, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281) ir remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501). Programa parengta vadovaujantis valstybiniais ikimokyklinių ugdymą reglamentuojančiais dokumentais, remiantis norminiais teisės aktais. Sudarant programą atsižvelgta į tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius, bendruomenės poreikius bei pasiūlymus, įstaigos regiono savitumus. Programa yra orientyras, leidžiantis pedagogui kryptingai organizuoti ugdomąją veiklą, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas, individualizuoti ugdymo(si) turinį. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis ir apima visas ugdymo(si) sritis.

1.1. Duomenys apie švietimo įstaigą

Švietimo teikėjo pavadinimas: Kauno r. Čekiškės Prano Dovydaičio gimnazija.

Trumpasis pavadinimas: Čekiškės Prano Dovydaičio gimnazija (toliau Gimnazija).

Teisinė forma: Kauno rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Pagrindinė veiklos sritis – švietimas.

Veiklos rūšis: ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas.

Adresas: Mokyklos g. 14, Kilovos k. Čekiškėsen., 54277 Kauno r. sav.

Veiklos pradžia: 2018 m. rugsėjo mėn. 1 d.

Ugdymo kalba- lietuvių k.

Ugdymo forma - dieninė.

Kauno r. Čekiškės Prano Dovydaičio gimnazija yra viešas juridinis asmuo, savo veiklą grindžiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, Švietimo, Mokslo ir Sporto ministro įsakymais bei kitais ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo institucijų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais.

1.2. Vaikai ir jų poreikiai

Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Vaiko poreikis turėti geras socialines, pažintines, edukacines vystimosi sąlygas yra vienas pagrindinių ir su vaiko amžiumi nesikeičiančių interesų.

Gimnazijoje sudaryta humaniška, rami, vaiką tausojanti aplinka, kurioje gerbiama vaiko asmenybė. Vaikas gali rinktis veiklą pagal pomėgius, galias, lavėti tiek, kiek kiekvienas turi prigimtinių jėgų.

Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame tenkinti vaiko poreikius:

- **Poreikis jaustis saugiai.** Vaikas jaučiasi saugus būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
- **Poreikis judėti.** Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, lauko aikštelėje, gimnazijos sode.
- **Poreikis žaisti.** Kiekvienas vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
- **Poreikis bendrauti.** Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.
- **Poreikis patenkinti savo smalsumą.** Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajusti todėl, kad jo saviti mokymosi metodai.
- **Poreikis būti savarankiškam.** Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
- **Poreikis produktyviai ir kūrybingai veiklai.** Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi viskuo, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Gimnazijos ikimokyklinio ugdymo grupėse dirba pedagogų komanda, tenkinanti vaiko poreikį bendrauti, bendradarbiauti, pažinti, mylėti ir būti mylimam, jaustis fiziškai ir psichologiškai saugiam, laisvam, sulaukti pozityvaus dėmesio bei vertinimo.

Įstaigoje sukurta pagalbos vaikui pedagogų komanda. Ugdytiniais teikiama logopedo – spec. pedagogo, socialinio pedagogo ir psichologo pagalba. Šie specialistai vertina ir padeda spręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais elgesio ir emocijų, specialiųjų poreikių ir kitais sunkumais. Higienos ir sveikos gyvensenos įgūdžius ugdo ir atlieka prevencinį darbą visuomenės sveikatos priežiūros specialistė. Meninius gabumus lavina meninio ugdymo pedagogė. Vykdamas patirtinį ugdymą, mokytojams talkina mokytojo padėjėjos.

Vaiko gerovės komisija rūpinasi vaikų saugios ugdymo(si) aplinkos kūrimu, atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą.

Gimnazijos pedagogai nuolat kelia savo kvalifikaciją mokymuose, seminaruose, renginiuose, aktyviai vykdo gerosios patirties sklaidą rajone, respublikoje ir tarptautiniu lygmeniu. Į ugdymo turinį pedagogai įtraukia ir integruoja tarptautinių projektų eTwinning veiklas. Įstaigos pedagogai dalijasi gerąja darbo patirtimi su kitais rajono darželių pedagogais. Glaudžiai bendradarbiauja su Čekiškės miestelio bendruomenės nariais, vykdomi projektai integruojami į Gimnazijos veiklą.

1.4. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas

Čekiškės Gimnazija yra gražiame gamtos prieglobstyje. Mūsų ugdytiniai turi galimybę pajusti gamtos grožį, stebėti įvairiais metų laikais vykstančius reiškinius Gimnazijos sode. Kieme įrengta nauja žaidimų aikštelė išnaudojama vaikų judėjimo, žaidimų, kūrybiškumo poreikiams tenkinti, patirtiniam ugdymui plėtoti. Gimnazijos edukacinė aplinka jauki, įkvepianti ir įvairi. Čia sukurtos atskiros edukacinės erdvės: sodo, tinklinio aikštelės, erdvės vaikų aktyviam judėjimui, poilsio zonos, gėlynai. Kuriama saugi ir maloni atmosfera - antrųjų namų erdvė, kurią bendruomenė tvarko ir puošia. Tai nedidelė, draugiška, saugi ugdymo įstaiga, po vienu stogu talpinanti gimnazijos klases ir ikimokyklinio ugdymo grupes. Savitą Gimnazijos gyvenimą formuoja demokratiška ir tolerantiška aplinka. Ji sukuria palankias sąlygas asmenybės ugdymui. Tai didelis privalumas šeimoms, auginančioms dvejų – aštuoniolikos metų amžiaus vaikus, nes broliai ir seserys, lankydami vieną ugdymo įstaigą, jaučia didesnę psichologinę komfortą, saugumą, kuria ir dalyvauja bendruose projektuose, o tėveliai labiau įsitraukia į Gimnazijos bendruomenės gyvenimą. Nuosekliai pereinant iš vienos ugdymo pakopos į kitą (iš darželio į mokyklą), vyksta nuolatinis bendravimas: mokyklos aplinka, bendraamžiai, vyresni ir jaunesni vaikai, mokytojos ir pagalbinis personalas tampa puikiai pažįstamais, sumažėja ar visai išnyksta adaptacijos problemos.

Gimnazija yra miestelio pakraštyje, gana toli nuo judrios gatvės, todėl vaikai kvėpuoja švariame ore ir gali iš arti stebėti gyvą gamtą, išvengti gatvės triukšmo. Šalia Gimnazijos tekantis upelis ir unikalus kraštovaizdis leidžia dalį ugdymo proceso perkelti už Gimnazijos ribų, taip skiepijant gamtos grožio supratimą, meilę savam kraštui, stiprinant vaikų fizinę bei psichinę sveikatą. Gimnazijos vaikai taip pat dažnai lankosi miestelio bibliotekoje, esančioje po gimnazijos stogu, dalyvauja laisvalaikio salės organizuojamuose renginiuose.

Šiuolaikinio, kryptingo ugdymo užtikrinimui Gimnazijoje plačiai taikomos informacinės technologijos. Įstaiga kompiuterizuota (kompiuteriai, projektoriai, planšetės ir kt.), veikia bevielis internetas, nuotolinių susitikimų organizavimo platforma „Zoom“, diegiama pažangi technologija kasdieniam darbui ir nuotoliniam ugdymui Microsoft Office 365. Mokytojai tikslingai integruoja IKT į visas ugdymo sritis. Įstaigos internetinis tinklapis, elektroninis paštas, elektroninis dienynas „Tamo“, socialinis tinklapis Facebook padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Savitumą atskleidžia ne tik švenčiamos tautos ir kalendorinės šventės, bet ir savos jau tradicija tapusios šventės („Mažoji Kaziuko mugė“, „(P)Ledukų“ šventė, „Imbierinių sausainių diena“, „Tetos Moliūgienės diena“, išvyka į Kauno zoologijos sodą) sukurtos Gimnazijos bendruomenės narių, atsižvelgiant į gamtos ir gyvenimo pasikeitimus, ugdymo programą. Visi bendruomenės nariai prisideda prie kultūros plėtojimo ir kūrimo suprasdami, kad ugdomas kūrybingas, gebantis prisitaikyti prie nuolatinių kaitos vaikas, kuris ateityje savo žiniomis prisidės prie geresnio gyvenimo kūrimo.

Pedagogai ir kiti specialistai, siekdami formuoti teigiamas nuostatas, įpročius ir gebėjimus apie sveiką gyvenseną, rengia ir įgyvendina projektus bei kuria palankią aplinką vaikų ir visos bendruomenės sveikatos stiprinimui.

Įstaiga yra atvira ir plėtoja partnerystės ryšius su visa Čekiškės miestelio bendruomene, buvusiais mūsų ugdytiniais ir tėvais.

Dalindamiesi metodine gerąja patirtimi vaikų ugdymo klausimais, organizuodami bendrus renginius, projektus su socialiniais partneriais tikimės, kad Gimnazijoje vaikams bus gera ir jauku.

1.5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Šeima yra pirmasis vaiko mokytojas. Namai ir šeima formuoja vaiko įpročius, nuostatas, vertybes. Gimnazija vaikui yra pirmas socializacijos etapas, išėjimas į visuomenę.

Įstaigos paskirtis – padėti šeimai ugdyti vaiką, tenkinti tėvų poreikius ir lūkesčius. Siekdami šio tikslo, glaudžiai bendraujame ir bendradarbiaujame su šeima.

Susipažįstame su įstaigą lankančio vaiko šeima, įvertiname kokią patirtį vaikas atsineša į ugdymo instituciją iš namų. Bendraujant su ugdytinių šeimomis kuriama įstaigos kultūra, tradicijos,

užtikrinama ugdymo kokybė ir tęstinumas. Tėvams teikiama pedagoginė, socialinė ir psichologinė informacija. Jie nuolat informuojami apie vaikų daromą pažangą ir pasiekimus.

Įstaigą lanko vaikai gyvenantys ne tik Čekiškės miestelyje ir apylinkėje, bet ir iš kitų rajonų (Raseinių r., Kėdainių r.).

Tėvai (globėjai, rūpintojai) gerai vertina įstaigoje sukurtą aplinką, kuri užtikrina vaikų saugumą, tausoja sveikatą ir sudaro prielaidas vaikams visapusiškai tobulėti.

1.6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą

Vaikystė – tai asmenybės psichinių, dvasinių ir fizinių galių formavimosi laikotarpis. Tai gražiausias ir geriausias žmogaus gyvenimo laikotarpis, kupinas emocijų ir atradimų, neužmirštamų įspūdžių. Kiekvienas vaikas – unikali asmenybė, kuri geriausiai vystosi tada, kai pati renkasi kaupimo būdą, todėl kiekvienam vaikui suteikiama pasirinkimo laisvė. Jis turi galimybę rinktis veiklą pagal savo poreikius, interesus bei nuotaiką.

Požiūris į vaiką ir jo ugdymą atskleidžiamas remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501). Gimnazijoje ugdymas organizuojamas vadovaujantis humanistinės pedagogikos holistiniu (visuminiu) požiūriu į ugdomą asmenybę jos saviraidos procese. Humanistiniu požiūriu vaikas yra savo tobulėjimo, saviugdos proceso subjektas. Humanistinės krypties atstovai siūlo sudaryti tokias sąlygas, kad ugdantis nebūtų bijomąsi suklysti. Į vaiko interesus nukreipta visa ugdymo(si) aplinka. Ugdytojas nėra tik informacijos skleidėjas, bet turėdamas daugiau žinių ir didesnę patirtį, padeda ugdytiniams ugdytis patiems.

Įstaigoje plėtojamas įtraukusis ugdymas. Įtraukusis ugdymas, kurio pirminis tikslas padėti labiausiai pažeidžiamiesiems, ypatingiems vaikams, įvairių gebėjimų ir poreikių vaikams. Rūpinamasi kiekvienu ugdytiniu, stengiantis kuo prasmingesnio jo dalyvavimo ugdymesi. Vaikams teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo, mokytojo padėjėjo pagalba. Individualias ugdymosi problemas padeda spręsti Vaiko gerovės komisija, veikianti pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr.579 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. V-319 redakcija) patvirtintą „Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašą“. Šių vaikų ugdymas – nuolatinis bendravimas su vaiko tėvais (globėjais, rūpintojais), nes geriausių rezultatų pasiekama, kai visi pagalbą vaikui teikiantys asmenys derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, pasirenka tinkamą tempą, pritaiko alternatyvius ugdymo metodus, būdus bei specialiąsias mokymo priemones. Vaikai integruojami į bendrojo ugdymo grupes.

Užtikrinamos lygios galimybės ugdytis:

- Vaikų ugdymo turinys formuojamas, pritaikant Programos turinį ir atsižvelgiant į kiekvieno vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas ir tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius.
- Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas grindžiamas vaiko gebėjimų, poreikių ir interesų pažinimu, parenkant ir taikant individualius ugdymo metodus, formas, specialias mokymo ir techninės pagalbos priemones.

Tikimės, kad ugdymo programa padės kurti lanksčias, kryptingas, kokybiško ikimokyklinio ugdymo(si) sąlygas, sudaryti prielaidas tolesniam, sėkmingam ugdymui(si) mokykloje. Įstaiga taps atviresnė kaitai, aktyviau įtakos artimiausią aplinką, teiks pagalbą šeimai ir vaikui, tobulins sąlygas darniam kūrybingos asmenybės vystymui(si) ir nuolat tobulėjančios bendruomenės kūrimui.

Atsižvelgiant į laikmečio reikalavimus ir pedagogų, tėvų (globėjų, rūpintojų) atsiliepimus, pastabas, pasiūlymus, programa bus atnaujinama.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Planuodama ugdymo turinį, metodus, parinkdama priemones, kurdama ugdymo aplinką, organizuodama ugdymo procesą, numatydamą pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais, rūpintojais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, Gimnazija vadovaujasi šiais ugdymo principais:

Demokratiškumo principas – vaikas gerbiamas ir pripažįstamas kaip asmenybė, jam suteikiama galimybė ir laisvė rinktis (veiklą, partnerius ir pan.), naudotis šiuolaikinėmis ugdymo(si) galimybėmis įgyjant žinių ir įgūdžių, skatinamas aktyvumas.

Sveikatingumo principas – vaikas ugdomi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę ir psichinę sveikatą, švarinti ir tausoti žaliąją aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

Visuminio integralaus ugdymo principas – ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymo bei veiklos konkretumą. Ugdomojo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės, visų ugdymo sričių integralumo.

Diferencijavimo (individualizavimo) principas – ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius, išsivystymo lygį, tėvų lūkesčius.

Tęstinumo principas – glaudžiai bendradarbiaujant su šeima siekiame, kad vaikai sėkmingai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje ir ankstyvojo amžiaus prie ugdymo(si) Gimnazijos ikimokyklinio

amžiaus grupėse, priešmokyklinėje, pradinėje ir vyresnėje klasėje, atsižvelgiant į vaikų įgytą patirtį ir gebėjimus bei jo ugdymo(si) perspektyvą.

Konfidencialumo principas – garantuoja, kad apie vaikų pasiekimus ir jų vertinimą informacija nebus viešinama. Apie vaiko ugdymą(si) ir jo vystymą(si) tėvams (globėjams, rūpintojams) ir su vaiku dirbantiems specialistams informacija teikiama individualiai.

Tautiškumo principas – ugdymo(si) procese puoselėjamos tautos kultūros tradicijos, regiono tradicijos, papročiai, šventės, siekiama ugdyti būsimą tautos kultūros saugotoją ir kūrėją. Auginamas doras, geras, orus, kūrybingas žmogus.

Atsinaujinimo principas – pastovus ikimokyklinio ugdymo programos tobulinimas, atsižvelgiant į vaikų poreikius, tėvų (globėjų rūpintojų) lūkesčius, švietimo naujoves.

Programoje vadovaujamosi šiais pedagoginės sąveikos principais:

- Siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniais, juos teigiamai vertinti, skatinti intelektualinį, emocinį bei valios ugdymąsi.
- Padėti ugdytiniais suvokti save, savo problemas ir nukreipti juos motyvuotai veikti.
- Bendradarbiauti su ugdytiniais, kad jie pajustų atsakomybę už šią veiklą ir jos rezultatus.
- Organizuoti ugdymo procesą atsižvelgus į ugdytinių poreikius. Ugdymo procesas paremtas nuostata: vaikai geriau įsisavina tik jų poreikius, pagal amžių atitinkančią ugdomąją medžiagą. Pedagoginio vertinimo paskirtis – pažinti vaiką ir individualizuoti bei diferencijuoti ugdymą.

3. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas - atsižvelgiant į vaiko prigimties galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, ekologiško raštingumo, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, bei įgytų žinių ir gebėjimų, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, šviesią ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, siekti, kad vaikas:

1. Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
2. Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasėkmes.
3. Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.

4. Mokytojai pažinti ir veikti, žaisti, kelti klausimus, rinkti veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko numatytą tolesnį veiklos žingsnį.
5. Tyrinėto gamtą, kuo daugiau veikto joje, tam, kad išsiugdyti ekologines vertybes, bei įgyti žinių ir gebėjimų.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS, APLINKA

4.1. UGDYMO TURINYS

Ikimokyklinio ugdymo programos „Žaliu vaikystės takeliu“ turinys išdėstytas pagal vaikų ugdymosi pasiekimus, turinys sudarytas remiantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, atskleidžiant svarbiausias pasiekimų sričių charakteristikas. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti esminiai gebėjimai, vertybinės nuostatos ir pateikti vaikų veiksenos pavyzdžiai. Ugdymo turinys numatomas per vaiko veiksenas veiklų kampeliuose, per specialias ugdymo priemones, pritaikytas atitinkamoms ugdomosios veiklos sritims.

Didelis dėmesys skiriamas patirtiniam ugdymui, kuris apima vaiko protą, racionalias žinias jo pojūčius bei jausmus, ugdymas grystas tyrinėjimais, kūryba ir bendradarbiavimu; bei ekologiniam ugdymui, aktyviai bendrauti su aplinka, gamta (stebėti įvairius daiktus ir reiškinius, tyrinėti nesunkiai suvokiamus procesus, eksperimentuoti ir kt.) kad išsiugdyti vientisą, neskaidytą pasaulio vaizdą. Vaikas, kaip jaunas tyrėjas, atradėjas auginamas grupėje ir už jos ribų.

Ekskursijos ir išvykos praturtina vaikų patirtį, jie susipažįsta su artimiausia gamtine, socialine ir kultūrine aplinka, mokosi ne tik orientuotis naujoje aplinkoje, bet ir tiesiogiai konstruoja savo žinias, veikdami natūralioje aplinkoje.

Ugdymo turinio įgyvendinimas organizuojamas taip, kad atitiktų pagrindinius ir prigimtinus vaiko poreikius, sudarytų galimybę atsiskleisti vaiko individualumui ir savitumui visose ugdymo(si) pasiekimų srityse, kurių visuma užtikrintų ugdytinių mokyklinę brandą.

Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, kurioje numatomas vaiko ugdymo tęstinumas pagal šešias kompetencijas: socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninę ir mokėjimo mokytis.

Programoje išskirtos trys ugdymo turinio sudedamosios dalys:

- Vertybinė nuostata, esminis gebėjimas;
- Vaiko pasiekimai;
- Vaikų veiksenos.

1. Skiltyje „Vertybinė nuostata, esminis gebėjimas“ aprašyta pagrindinė tam tikros ugdymo(si) srities nuostata ir gebėjimas, remiantis „Ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų aprašu“.

2. Skiltyje „Vaiko pasiekimai“ numatyta, ką galėtų veikti 1,5 - 5 m. ir brandesni vaikai, kad įgytų siektinus gebėjimus, žinias, supratimą.
3. Skiltyje „Vaikų veiksenos“ iš anksto numatyta, sugrupuota vaiko veikla. Pedagogai apmąsto, ką galėtų veikti vaikai, kad būtų sėkmingai įgyvendinamos numatytos kompetencijos.

4.2. UGDYMO METODAI

Ugdymo metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius. Planuojant ugdomąją veiklą, pedagogai kūrybingai naudojami ikimokykliniame ugdyme sukaupta metodine medžiaga ir įvairiomis priemonėmis.

Ugdymo metodai:

- Pagrindinis ugdymo metodas – žaidimas. Žaidžiant ugdomi visi vaikų gebėjimai. Jis skatina vaikų pozityvias emocijas, padeda formuotis kalbiniam įgūdžiams, natūraliai sukonzentruoja dėmesį į ugdomąją veiklą.
- Vaizdinis metodas – demonstravimas, stebėjimas – nukreiptas į vaizdinį formavimą apie vaikus supančią aplinką, jos reiškinius.
- Praktinis metodas – vaikų darbai, praktinė veikla, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentavimai.
- Žodinis metodas – pokalbis, pasakojimas, aptarimas, diskusijos – suteikia galimybę perduoti argauti informaciją, natūraliai bendrauti.
- Kūrybinis metodas – sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas.
- Pažintinis metodas – edukacinės ekskursijos, išvykos – padeda pažinti ir suprasti supančią aplinką.
- Sportinės veiklos metodai – estafetės, varžybos, komandiniai žaidimai, fiziniai pratimai.

4.3. UGDYMO PRIEMONĖS IR APLINKA

Ugdymo(si) turinio įgyvendinimui sukuriama ir pritaikoma, atitinkamo amžiaus vaiko poreikius ir galimybes atitinkanti, į tikslą orientuota, saugi aplinka.

Nuolatinis aplinkos keitimas ir atnaujinimas yra svarbus pažinimo tenkinimui. Grupės aplinkoje vaikai randa viską, ko reikia jų žaidimams, tyrinėjimams ir eksperimentavimui. Ugdymo(si) aplinka yra neatsiejama ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymo programos tikslo įgyvendinimo. Grupėje vaikas turi rasti viską, ko reikia žaidimams ir aktyviai veiklai. Grupės aplinka kuriama kartu su vaikais. Vaikų veiklai grupėje sukuriama jaukūs veiklos kampeliai, kurie nuolat papildomi naujomis priemonėmis ir kurie gali nuolat keistis pagal vaikų poreikius:

- Dailės kampelyje vaikai skatinami ugdyti išradingumą, išbandyti kūrybinius gebėjimus, patirti darbo su naujomis medžiagomis ir lytėjimo potyrių džiugesį. Šio centro priemonės – tai dažai, popierius, žirklys, pieštukai, kreidelės, audiniai, įvairių medžiagų, tinkančių klijavimui ir lipdymui, likučiai bei skiautės. Be to, galima naudoti daug natūralių medžiagų: lapus, medį, smėlį. Šiame kampelyje skatinamas kūrybinis bendravimas (žodinis ir nežodinis), savo vertės jutimas, vystomi pirštų ir riešo bei viso kūno judesiai, protiniai gebėjimai;
- Kalbos ugdymo kampelyje yra sukaupta knygų ir kitų rašymui bei skaitymui skirtų medžiagų. Tai – „ramus“ kampelis, kuriame vaikai gali sklaidyti knygas, skaityti vieni kitiems, klausytis, kaip skaito mokytojas arba svečias. Literatūra naudojama grupės veikloje visą dieną. Vaikai gali patys kurti knygas, pasakas, inscenizuoti jas arba tiesiog klausyti pasakojimų;
- Statybinių žaidimų kampelyje pilna įvairių dydžių ir formų kaladėlių, kad vaikai galėtų statyti įsivaizduojamus ar ką nors primenančius statinius. Žaisdami kaladėlėmis vaikai daug išmoksta: ištobulėja jų matematiniai įgūdžiai, išauga gebėjimas mąstyti, padidėja bendravimo patirtis, lengviau randami sprendimai. Šį kampelį galima papildyti kitais daiktais: pavyzdžiui, automobiliais, sunkvežimiais, lėktuvais, gyvulėlių ir žmonių figūrėlėmis;
- Matematikos ir konstravimo kampelis – tai vieta su skirtingo sudėtingumo dėlionėmis, įvairiausios paskirties ir lygio konstruktoriais, kaladėlėmis ir kitais dėliojamais žaislais, priemonėmis vėrimui, mozaikų ir geometrinių figūrų rinkiniais, įvairios tematikos ir lygių loto, įvairių dydžių ir medžiagų skaičių rinkiniais. Kampelyje yra žaidimų, padedančių vaikams derinti, skaičiuoti, skirstyti kategorijomis ir kurti savo žaidimus. Veikla šiame kampelyje ugdo protinius gebėjimus, lavina pirštų ir riešo raumenis, padeda suderinti akies ir rankos veikimą;
- Vaidmeninių žaidimų kampelis skatina vaikus įsijausti ir mėgdžioti vaidmenis, kuriuos jis pastebi suaugusiųjų gyvenime: kaip jie gamina maistą, tvarkosi, apsirengia eidami į darbą ar poilsiui, rūpinasi mažesniais šeimos nariais. Ši vieta ypatingai svarbi vaiko socialiniam ir emociniam tobulėjimui. Įsidėmėdamas, kaip ir kur daiktai yra sudėti, vaikai įgyja skirstymo ir grupavimo įgūdžių;
- Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų kampelis patenkina įgimtą vaikų domėjimąsi gamtos reiškiniais ir objektais. Tai vieta stebėjimams, tyrinėjimams, atradimams, kai kurių gamtos dėsnių išmėginimams. Šiame kampelyje, – atsižvelgiant į tai, kas vaikams įdomu priklausomai nuo metų laiko bei nagrinėjamų temų, – vyksta nepaliaujama kaita. Patirtis kaupiama vaikams tiriant aplinką, augalus, medžius ir gyvūnus, stebint orus. Mokytojo uždavinys – pabrėžti mokslinį šių tyrinėjimų aspektą.

Mokytojas parenka ir patogiai išdėsto ugdymo priemones įvairioms vaiko ugdymo(-si) sritims. Ugdymo priemonės parenkamos taip, kad atitiktų vaiko amžių, individualius gebėjimus,

padėtų vaikui tenkinti emocinius, judėjimo, pažinimo poreikius; tenkintų norą žaisti ir bendrauti su kitais; padėtų pažinti aplinką, tyrinėti, eksperimentuoti, atrasti; skatintų ugdytis saviraišką, ir kūrybiškumą; būtų sudarytos sąlygos vaikų kultūros plėtotei.

Kad vaikai, būdami lauke kuo daugiau veiktų, įkurta nauja žaidimų aikštelė su šiuolaikiškais įrenginiais: smėlio dėžės, laipynės, supynės, nameliai. Vaikams žaisti, bendrauti sudaromos sąlygos ir už darželio ribų, panaudojamos ir kitos po Gimnazijos stogu esančios patalpos: sporto salė, Čekiškės miestelio biblioteka, aktų salė.

Ekologinės sampratos formavimui ir stiprinimui ugdyti ekologinis ugdymas integruojamas į ugdomąją veiklą. Tai įmanoma, tik paties vaiko veikloje. Vaikas kūrėjas: stebi, tyrinėja, eksperimentuoja (kasmetinis projektas „Žalia palangė“), planuoja, svarsto. Veiklos siejamos su menine raiška (naudojamos antrinės žaliavos, priemonės iš gamtos), kūrybiškumu, gamtos estetinių savybių išryškinimu, aplinkos tvarkymu (akcija „Darom“). Sudaromos vaikui palankios sąlygos aktyviai bendrauti su aplinka (tradicinės šventės lauke), gamta (stebėjimai įvairių daiktų ir reiškinių visais metų laikais gimnazijos sode) ir ją puoselėti (gamtos kampeliai patalpose, lysvelės – kieme, vabaliukų priežiūra darželyje, popietės su gyvūnu „Mano augintinis“), tyrinėti nesunkiai suvokiamus procesus, eksperimentuoti ir kt., kad išsiugdėtų tinkamą santykį su gamta.

Kasdieninių gyvenimo įgūdžių ugdymui naudojamos namų apyvokos priemonės: maistoruošimui (per Užgavėnės kepami blynai, prieš Kalėdas – imbieriniai sausainiai, lauke gaminama „Tetos Moliūgienės“ sriuba), stalo serviravimui (švenčiami grupės draugų gimtadieniai, aplinkos puošimui (Kalėdinės grupės dekoracijos), higienai užtikrinti. Žinias ir patirtį apie sveiką gyvenseną vaikai įgyja dalyvaudami ir veikdami veiklose su gimnazijos sveikatos specialiste: susipažįsta su vaistažolėmis („Sveikos arbatos“ dieną), maisto produktais („Augu sveikas“ savaitė). Šioms veikloms vykdyti naudojami įvairūs daiktai, medžiagos, įrankiai, būtinė technika ir įrengimai, knygos, plakatai, video įrašai. Žmogaus kūno tyrinėjimui naudojami muliažai iš vyresnių gimnazijos klasių, plakatai, knygos, enciklopedijos, didaktiniai ir stalo žaidimai.

Emociniam intelektui ugdyti naudojamos kasdieninės situacijos, projektinės veiklos, kūrybinių veiklų aptarimai, naudojami stalo žaidimai, emocijų kortelės, žaislai su emocijomis, lėlės-personažai, šviesos stalai, kinetinis smėlis.

Judėjimo poreikį tenkinti padeda įrengimai, esantys sporto salėje ir lauke: kopėtėlės, čiuožyklos, sūpynės, žiemą supilti dirbtiniai čiuožimo kalneliais, judrių žaidimų aikštelės.

Bendravimo situacijų kūrimui, problemų sprendimui lavinti naudojami įvairūs kūrybiniai, stalo žaidimai, konstruktoriai, atributika siužetiniams žaidimams. Kuriamos uždaros erdvės, nusiraminimo kampeliai, nuotaičių kalendoriai, taisyklės – susitarimai, palapinės, nameliai, širmos, kurios padeda atsiriboti nuo kitų, kai vaikui to norisi, rinktis žaidimo vietą, priklausomai nuo vidinės būsenos ar nuotaikos.

Tyrinėjimo ir eksperimentavimo poreikiui lavinti naudojamos priemonės, skatinančios vaikų savaiminę veiklą, iniciatyvas, norą pažinti, atrasti. Tai įvairios lempos, prožektoriai, padidinimo stiklai, akiniai, lūpos, svarstyklės, mikroskopai, šviesos projektoriai, matavimo priemonės ir kt. Vaikų veiklai pasitelkiamos įvairios techninės priemonės: muzikiniai centrai ir kt., bei aplinka (gimnazijos sodas, stadionas, žaidimų aikštelė).

Informacinių technologijų įgūdžiams lavinti naudojamos priemonės: kompiuteriai, planšetės, spausdintuvai. Vaikai patys ar su kitų pagalba tyrinėja, atranda įvairias technologijų panaudojimo galimybes, vaikai mokosi grupuoti, lyginti, apibendrinti, klasifikuoti. Vaikai gali ieškoti informacijos, tikslingai žaisti lavinamuosius žaidimus.

Komunikacinei veiklai lavinti pasitelkiamos informacinės priemonės: bibliotekėlės (pasakų, spalvinimo, pratybų knygos, vaikiškos enciklopedijos, vaikiški žurnalai ir kt.), spaudiniai (plakatai, stalo, konstrukciniai žaidimai ir kt.), skaitmeninės priemonės (įrašai, kompiuteriai ir kompiuterinės programos, lavinamieji žaidimai), meninės raiškos priemonės (antrinės žaliavos, dailės priemonės, knygos, paveikslai); organizuojamos įvairios išvykos, edukacinės programėlės vaikams suteikia naujų įspūdžių, kurie skatina vaikus kalbėti, reikšti mintis.

Vaikų meninei, kūrybinei veiklai ugdyti sukurti veiklos kampeliai: „Kūrybinės dirbtuvėlės“ darbui su plastilinu, modelinu, gamtine medžiaga, smėliu, sezoninės kūrybinės dirbtuvėlės (lauke). Vaikų meninei raiškai naudojamos dailės priemonės, muzikiniai instrumentai, garso ir vaizdo įrašai, dekoracijos erdvių įsirengimui, teatro priemonės (šešėlių teatras, pirštukų teatras, scenos rūbai). Naujos patirties vaikai įgyja lankydami parodas, teatrus, renginius, susitikdami su meno žmonėmis, muzikantais, aktoriais, stebėdami meninių kolektyvų pasirodymus.

Perimti ir puoselėti liaudies tradicijas, bei gilinti žinias apie šalies istoriją vaikams sudarytos įvairios sąlygos (gimnazijos istorijos kabinete yra įvairūs buities daiktai, rakandai, vykdomos istorijos mokytojos parengtos pamokėlės), būdai (klausantis, išžiūrint, įsijaučiant, paliečiant, tyrinėjant, eksperimentuojant, stebint, aktyviai veikiant ir t.t.) ir formos (išvykos, ekskursijos, susitikimai su tautodailininkais, liaudies dainininkais, pramogos).

Siekama, kad priemonės būtų funkcionalios, aplinka padėtų įgyvendinti programoje numatytą ugdymo(si) turinį: tenkintų norą žaisti, bendrauti su kitais; skatintų vaiko savarankiškumą ir aktyvumą; tenkintų judėjimo poreikį; padėtų pažinti aplinką, tyrinėti, eksperimentuoti; padėtų vaikui suprasti gamtos poveikį žmogui, jo dvasinei būsenai, sveikatai ir žmogaus poveikį gamtai – elementariai atskleisti žmogaus ir gamtos sąveiką, ugdyti pagarbą, mokyti tausoti gamtos gėrybes.

4.4. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KOMPETENCIJOS (PASIEKIMAI), JŲ TURINIO DĖMENYS IR VAIKŲ VEIKSENOS

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

- Emocijų suvokimas ir raiška
- Savireguliacija ir savikontrolė
- Savivoka ir savigarba
- Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA			
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.			
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).			
Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Pavadina pagrindines emocijas. - Atpažįsta kitų emocijas pagal elgesį. - Pradeda valdyti savo emocijas.	- Apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį ir tinkamai į jas reaguoja. - Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	- Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. - Išreiškia jausmus tinkamais būdais - neskaudindamas kitų.	- Atpažįsta ir įvardija savo ir kitų emocijas, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti, susitaikyti, atsižvelgti į kito norus). - Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai			
Kuria „Linksmuosius veidelius“. Apibūdina ir grupuoja veidelius pagal nuotaiką. Priskiria nuotaikas sau „Kaip aš šiandien jaučiuosi.“ Kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksma, liūdna, pikta, skaudu. Senosios animacijos peržiūra ir joje vaizduojamų jausmų, veikslių aptarimas. Dėlioja simbolines nuotaikų korteles. Klausosi vaikų balsų įrašų, iš kurių sprendžia, kokios jie nuotaikos: linksmi, liūdni, pikti, ramūs. Dalyvauja gerumo akcijose.			

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ			
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.			
Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.			
Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems

- Sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių.	- Primenant laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. - Priima dienos ritmo pasikeitimus. - Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus.	- Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. - Bando konfliktus spęsti taikiai. - Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas. - Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.	- Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai – siekia rezultato. - Supranta taisyklių, susitarimų prasmę. - Atsiranda savitvarkos, savitvarkos pradmenys. - Ieško pagalbos stresinėje situacijoje (susijaudinęs, išsigandęs ir pan.)
--	--	--	---

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Kartu su auklėtoja kuria grupės taisykles.
Kaupia gerų darbų, gerų poelgių krautę, lipdukais pažymėdami atliktus gerus darbus.
Klausosi kūrinėlių, žiūri filmukus, diskutuoja apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius, samprotauja, kaip patys pasielgtų panašiose situacijose.
Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Pasako savo ir kito jausmus, norus. - Supranta, kad kitas negalėjo matyti to ką matė jis, nes kitas žmogus nebuvo šalia. - Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina.	- Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris). - Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. - Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	- Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus. - Pasako savo tautybę. - Save vertina teigiamai. - Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.	- Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. - Priskiria save giminei (tetos, seneliai, pusseserės). - Mokosi saugoti savo privatumą. - Pradedą suprasti, kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Įsivertina savo elgesį naudodamas kalendorių „Kaip man sekėsi?“, įsivertina jausmus „Jausmometru“.
Klausosi lietuvių liaudies pasakų, kur aiškiai skiriamas gėris ir blogis.
Riša „Draugystės“ juosteles, dovanoja savo padarytas dovanėles.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS IR BENDRAAMŽIAIS

Vertybinių nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. - Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus. - Žaidžia kartu su bendraamžiais. - Dalijasi žaislais.	- Įtraukia suaugusiųjų į savo žaidimus ir bendrą veiklą. - Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. - Draugams siūlo savo žaidimų idėjas. - Padeda kitam vaikui.	- Stengiasi laikytis susitarimų. - Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę. - Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais. - Turi draugą.	- Pagarbiai bendrauja su suaugusiais. - Supranta suaugusiojo jausmus ir užjaučia. - Tolerantiškai bendrauja su bendraamžiais. - Supranta žodžių ir veiksmų pasekmes. - Išklauso kitų nuomonę ir iš jos mokosi.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia kolektyvinius žaidimus, draugystės žaidimus, pasisveikinant, apibūdinant, pasakant komplimentą.

Kuria „Draugystė“ kilimą;

Piešia geriausio draugo portretą;

Gamina atvirutes, dovanėles draugams.

Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose.

Diskutuoja, kas yra pareiga. Aiškinasi, kokios yra jų pareigos tėvams, grupės draugams, mokytojoms. Pasakoja, apie šeimos narių pareigas.

Dalyvauja prevenciniame projekte „Be patyčių“.

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

- Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai
- Fizinis aktyvumas

KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinių nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
------------	----------	----------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> - Padedamas plaunasi, šluostosi rankas ir veidą. - Padedamas susitvarko žaidimų vietą. - Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. - Pasako kaip elgtis su pavojingais daiktais (degtukais, vaistais ir pan.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. - Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. - Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. - Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. - Priminus tvarkosi žaislus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. - Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. - Padedamas suaugusiojo servirovoja ir po valgio sutvarko stalą. - Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika. 	<ul style="list-style-type: none"> - Savarankiškai servirovoja ir tvarko stalą. - Savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. - Žino kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, namuose. - Savarankiškai laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. - Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos riboti reikia.
--	--	--	--

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia siužetinius žaidimus („Kavinėje“, „Gimtadienyje“, „Svečiuose“ ir kt.).
 Žaidžia didaktinėmis priemonėmis (segiojimas, rišimas, varstymas).
 Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose (pvz. „Kodėl reikia plauti rankas?“ „Kaip elgtis gatvėje?“ ir t.t.);
 Kuria plakatus „Sveikas maistas“, „Blogi įpročiai“, „Kur kreiptis pagalbos?“ ir pan.;
 Su tėveliais kuria knygas „Sveikuolių receptai“.
 Žiūri mokomuosius filmukus apie saugų elgesį.
 Dalyvauja saugaus eismo savaitėse, renginiuose.

FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinių nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesiems
<ul style="list-style-type: none"> - Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. - Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštiniu. - Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. - Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. - Šokinėja vietoje, judant pirmyn, įveikdamas kliūtis. - Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais (užsega ir atsega sagas, veria ant virvelės smulkus daiktus). 	<ul style="list-style-type: none"> - Eina ratu, poromis, atbulomis. - Šoka į toli, į aukštį. - Žaidžia žaidimus su kamuoliu. - Žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. - Tiksliau valdo pieštuką ir žirkles. 	<ul style="list-style-type: none"> - Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo. - Bėga derindamas du ar daugiau judesių. - Kerpa gana tiksliai. - Sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. - Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį. - Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai.

- Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. - Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų.	- Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.		
---	--	--	--

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia judriuosius, siužetinius, pirštukų, komandinius žaidimus.
Eina "tip-top" žingsneliais. Šoka į šoną, greitai bėgioja, greitai sustoja ir vėl pradeda bėgti, užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka nuo jo.
Laipioja gimnastikos siennele, kopetėlėmis, bokšteliais.
Mėto vienas kitam kamuolį ir gauda.
Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“.
Veria ant virvelės karoliukus, sagas.
Išvarsto batų raištelius, atsisega ir užsisega sagas.
Dalyvauja sporto renginiuose.
Rungtyniauja tarpgrupinėse estafetėse „Linksmosios estafetės“
Dalyvauja ryto mankštose.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

- Sakytinė kalba
- Rašytinė kalba

SAKYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
-Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. - Atpasakoja trumpus kūrinėlius. - Išklauso kūrinį iki galo nepertraukdamas skaitančiojo.	-Išskiria pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. - Vartoja vaizdingus, palyginamuosius žodžius. - Deklamuoja.	-Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. - Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. - Vartoja antonimus ir sinonimus. - Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįsles, humoristines istorijas ir pan.)	- Nepertraukdamas klausosi draugų kalbos. - Įvardija skirtumus tarp literatūriškai ir tarmiškai tariamų garsų. - Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį. - Pagal taisykles kalba telefonu.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Klausosi pasakų, sakmių, padavimų, eilėraščių, muzikos įrašų. Dalyvauja pokalbiuose apie ką tik skaitytą tekstą, dialoguose reikšdamas savo mintis ir idėjas.
Klausosi vaizdingų posakių apie kalbą ir jos reikšmę. Klausosi trumpų pasakaičių. Sudarinėja, kuria žodžius. Perpasakoja grožinės literatūros kūrinį, įtraukdamas daug detalių.

Pasakoja pagal paveikslėlių seriją.
 Atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simbolius (raides).
 Deklamuoja.
 Žaidžia garsų žaidimus.

RAŠYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Domisi rašikliais ir kompiuteriu. - Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Skaito“ knygelių paveikslėlius. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama. - Kopijuoja ir bando rašyti raides. - Kompiuteriu spausdina raides. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Domisi raidėmis ir supranta, kad raidės turi pavadinimus. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Supranta rašymo tikslus. - Spausdintinomis raidėmis rašo savo vardą kopijuoja aplinkoje esančius žodžius. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. - Žino keliolika abėcėlės raidžių. - Perskaito savo vardą. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rašo savo vardą, elementarius žodelius. - Netaisyklingais rašinėjimais atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Atpažįsta ir pavadina įvairių šriftu parašytas raides (didžiosios, mažosios). - Bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Kuria pasakas, istorijas, piešia joms iliustracijas ir kuria savo knygeles. Sugalvoja pavadinimą, pabaigą ar pradžių pateiktai istorijai.

Kuria skirtukus knygoms.

Lankosi Gimnazijos bibliotekoje.

Dėlioja raidžių korteles ir bando skaityti.

Kopijuoja atskiras raides, žodžius. Rašo savo vardą.

Ornamentuoja ritmiškai atkartodamas piešiamus elementus.

Ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygose.

Žaidžia raidžių pažinimo ir skaitymo stalo žaidimus.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

- Aplinkos pažinimas
- Skaičiavimas ir matavimas

APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Išvardina gyvenamosios vietos objektus. - Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. - Pastebi ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius. - Atpažįsta ir įvardija artimiausios aplinkos gyvūnus, augalus. - Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga) 	<ul style="list-style-type: none"> -Pasakoja apie savo šeimą. - Orientuojasi darželio aplinkoje. - Įvardija kelis gimto miesto objektus (miesto ar darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.). - Atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus. - Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo maistui būdus. - Domisi gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti. - Moka stebėti ir prižiūrėti kambarinių augalų augimą. 	<ul style="list-style-type: none"> -Žino svarbią asmeninę informaciją. - Domisi suaugusio žmogaus gyvenimu, jo darbais. - Žino tradicines šventes. - Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. - Atranda ir mokosi naudotis buities prietaisais, skaitmeninių technologijų galimybėmis. - Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. - Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui. - Mokosi rūšiuoti atliekas. 	<ul style="list-style-type: none"> - Domisi gamtos reiškiniais ir jų paaiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). - Domisi savo gimtinės istorija. - Domisi apie daiktų pokytį (seniau/dabar). - Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. - Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti augalus, naminius gyvūnus. - Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Piešia save, šeimą, apibrėžia ant popieriaus lakšto gulinčio vaiko, savo plaštakos kontūrus; Kartu su tėveliais sudaro „Šeimos medį“.

Žaidžia šeimos žaidimus, imituoja tėvelių profesijas, „keliauja“ į jų darbo vietas.

Žaidžia kūrybinius - vaidmeninius žaidimus (aerouostas, autobusas, bankas, biblioteka, cirkas, degalinė, parduotuvė (drabužių, gėlių, žaislų, maisto), gaisrinė, gimtadienis ir pan.

Kuria darželio maketą.

Lankosi kitose grupėse ir personalo darbo vietose.

Stebi gamtos reiškinius, kuria „Gamtininko kalendorių“.

Kuria su mokytoja elgesio gamtoje taisykles.

Rūšiuoja šiukšles grupėje.

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.

Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Pradedą skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse. - Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. - Grupuoja daiktus pagal išorinius požymius. - Lygina įvairių dydžių daiktus pagal išorinius požymius (ilgį, plotį, storį, aukštį ir t.t.). - Bando konstruoti, grupuoti atsižvelgiant į daikto formą. - Atpažįsta apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. - Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę. - Žino metų laikus, paros dalis. 	<ul style="list-style-type: none"> - Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo jų požymių ir jų padėties erdvėje. - Skaičiuoja iki 5-ių. - Skiria kelintinius skaitvardžius. - Skiria trikampę, stačiakampę formas. - Grupuoja daiktus pagal formą, spalvą. - Kalba apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę: siauresnis-platesnis, aukštesnis-žemesnis, lengvesnis-sunkesnis. - Dėlioja daiktus didėjimo -mažėjimo tvarka. - Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sieja daiktų kiekį su skaičių žyminčiu simboliu. - Skaičiuoja iki 10-ties. - Palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau/mažiau). - Supranta ir vartoja sąvokas: pusiau, į 2-3 dalis. - Pratęsia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. - Nustato daikto vietą kito daikto atžvilgiu. - Skiria trikampę, stačiakampę formas - Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo kūno dalį, trečią daiktą). - Nustato įvykių seką (metų laikai, paros dalys). - Pradedą suvokti laiko trukmę. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių (pvz.: 6 susideda iš dviejų trejetų). - Vartoja žodžius: sudėti, atimti, kiek bus. - Skiria ir pavadina plokštumos ir erdvines (kubas, rutulys) figūras. - Grupuoja daiktus pagal nurodytą požymį. - Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali turėti kelis požymius. - Žaisdami naudojami vis didesne erdve.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia žaidimus „Parduotuvė“, „Padėk mažiau arba daugiau“, „Gyvi skaičiai“ (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir pan.

Spalvina traukinuko vagoną „Atsižymėjimo juostoje“ ir įvardina kelintas atėjo į grupę.

Modeliuoja figūromis (pvz., iš keturių trikampių sudėlioja kvadratą).

Lipdo geometrines figūras ir konstruoja (namelį, gėlytę ir pan.).

Matuoja daiktus naudodami žaislines statybines detales, liniuotes, matavimo indus.

Dėlioja priešingybių paveikslėlius (aukštai-žemai, ant-po, kairėje-dešinėje ir pan.).

Sudaro metų laikų ratą.

Sudaro maršruto planą.

Piešia kalendorių ir kas dieną užbraukia jame dienas.

MENINĖ KOMPETENCIJA

- Meninė raiška
- Muzika ir šokis
- Vaidyba
- Estetinis suvokimas
- Kūrybiškumas

MENINĖ RAIŠKA			
Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.			
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.			
Vaiko pasiekimai			
1,5 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, geometrines ir laisvas formas, spalvas. - Eksperimentuoja dailės priemonėmis atrasdamas spalvas.	- Patirtį išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. - Eksperimentuoja išbandydamas skaitmenines priemones.	- Dailės darbus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, žodžiais). - Eksperimentuoja mišriomis dailės priemonėmis ir technikomis.	- Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines priemones. - Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo programomis.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai			
Piešia įvairia technika: guašu , akvarele, anglimi, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis; Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius; Tapo ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo, plėvelės ir pan.; Aplikuoja „mozaikos“ principu; Gamina savo vardinį antspaudą iš plastiko, kamštinės medžiagos. Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe; Ornamentuoja, sistemingai kartodamas elementus; Piešia-kuria paveikslus pasinaudodamas šviesos stalu; Piešia išbandydamas žvakės, kartono panaudojimo galimybes; Kuria koliažus; Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, gamtinės medžiagos, antrinių žaliavų; Dalyvauja dailės darbų parodose, projektuose, akcijose kurias organizuoja įstaigos pedagogai .			

MUZIKA IR ŠOKIS			
Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Dainuoja trumpas, aiškus ritmo daineles.	- Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko,	- Dainuoja platesnio diapazono vienbalses daineles.	- Dainuoja dainas su instrumentiniu pritarimu. - Kuria melodijas šokiams.

- Kuria ritminius motyvus. - „Šoka“ vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus.	būgno, dūdelės, varpelio) girdėtus kūrinius. - Dainuoja dialoginio pobūdžio daineles. - Šoka šokius pritaikant skirtingo tempo dalis.	- Groja 2-3 garsų melodijas. - Šoka ratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius. - Šoka išreišdamas erdvę (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai).	- Savarankiškai šoka po muzikinės įžangos.
---	---	---	--

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Klausosi muzikinių kūrinių ar fragmentų.
Išklausius muzikos, pasakoja vaizdinius arba įvardina instrumentus.
Domisi muzikinių kūrinių atlikėjų grupėmis.
Muziką išreiškia judesiu.
Dainuoja, šoka ratelius.
Mėgdžioja gamtos garsus.
Skanduoja skanduotes, mįsles, patarles.
Išbando įvairius garso išgavimo būdus, gaminasi barškučius (pvz. į dėžutę įberia kruopų, įdeda kaštoną ar pan.).
Šoka panaudodamas pristatomąjį žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan.
Kuria „Savo dainelę“, „Savo šokį“.
Kuriam ritmą atsitiktiniais daiktais, bei panaudodamas muzikinius instrumentus.
Žaidžia improvizuotą koncertą grupėje.
Dalyvauja gimnazijos koncertuose.

VAIDYBA

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
- Kuria dialogą tarp veikėjų. - Atkuria matytų situacijų fragmentus.	- Vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą. - Susikuria vaidybinę aplinką.	- Improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes. - Tikslingai naudoja daiktus teatro reikmėms.	- Bendrauja su kitu vaidinimo veikėju. - Naudoja veikėjams charakteringas balso tonacijas.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia – vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus.
Žaidžia stalo teatrą.
Kuriam veiksmų siužetą iš „čia ir dabar“ pasigamintų ar aplinkoje rastų daiktų.
Kuriam spektakliukus draugams.
Vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles.
Lankosi atvažiuojamuose spektakliuose gimnazijoje.

ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinių nuostata. Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.

Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, vaidinti. - Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo meninius įspūdžius. - Reaguoja į kitų vertinimus. - Grožisi gamtos garsais, spalvomis. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių. - Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). 	<ul style="list-style-type: none"> - Papasakoja įspūdžius apie meninio kūrinio siužetą. - Grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu. - Pastebi papuoštą aplinką. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje. - Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė ir kaip kūrė. - Domisi kitų meninėmis idėjomis ir jas panaudoja savo veikloje.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Dalyvauja įstaigoje organizuojamuose renginiuose (Kalėdos, vaikų viktorinose, Rudenėlio šventėje, Advento vakaronėje, ir kt.) miesto, respublikos renginiuose.
 Klausosi gyvai atliekamos profesionalios muzikos (kviestiniai svečiai).
 Varto liaudies meno knygas, apžiūri tautodailės darbus.
 Piešia ir emociškai komentuoja savo piešinius.
 Dalyvauja ir stebi vaikų parodas, jas aptarinėja.
 Lankosi parodose, spektakliuose, koncertuose gimnazijoje.
 Daro proginius atvirukus, įvairius darbelius, kompozicijas sau, tėvams, draugams.

KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Išvelgia naujas įprastų daiktų savybes. - Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. 	<ul style="list-style-type: none"> - Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ieško netikėtų sprendimų. - Fantazuoja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nebijo daryti kitaip. - Savitai išreiškia save.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius.
 Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute.
 Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius.
 Aplikuoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.
 Gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams; įvairią atributiką, dekoracijas šventėms.
 Dalyvauja meniniuose projektuose.

MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJA

- Mokėjimas mokytis
- Tyrinėjimas
- Problemų sprendimas
- Iniciatyvumas ir atkaklumas

MOKĖJIMAS MOKYTIS			
Vertybinių nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, kuo išmoko.			
Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.			
Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandiesiems
<ul style="list-style-type: none"> - Siūlo žaidimų idėjas. - Domisi aplinka klausinėja. - Žaidžia kūrybiškai. 	<ul style="list-style-type: none"> - Imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas. - Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas. - Spėlioja veiksmų pasekmes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus. - Kalba apie tai, ko norėtų išmokti, planuoja savo veiklą. - Randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose (enciklopedijose, žinyuose ar pan.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Kalba apie mokymąsi mokykloje, jo prasmę. - Analizuoja savo veiklą, kaip pavyko. - Orientuojasi informacijos gavimo šaltiniuose (pokalbis, stebėjimas, knygos, internetas, TV ir pan.). - Mokosi iš kitų patirties. Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai			
<p>Dėlioja dėlionės, stato namus, konstruoja, išardo, sugriauna ir stebi, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.</p> <p>Pasakoja apie tai ką veikė per dieną ir ko išmoko, pasako ko nori išmokti. Įsivertina dienos darbą kalendoriaus „Kaip man sekasi?“ arba šviesoforo spalvų pagalba.</p> <p>Kuria savo pasiekimų aplankalus.</p> <p>Taiko įvairius informacijos paieškos būdus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas.</p> <p>Sprendžia galvosūkius.</p> <p>Žaidžia stalo ir kompiuterinius žaidimus.</p> <p>Įsitraukia į mokymąsi žaisdamas, konstruodamas, piešdamas, lipdydamas, pilstydamas, grupuodamas daiktus.</p>			

TYRINĖJIMAS
Vertybinių nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Vaiko pasiekimai			
1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. - Pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai. 	<ul style="list-style-type: none"> - Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. - Suvokia daiktų paskirtį. - Įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Atlieka trumpalaikius stebėjimus. - Pasitelkia priemonių įvairovę (lupa, mikroskopą). - Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Atlikęs tiriamąją veiklą daro išvadą. - Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuteris, fotoaparatas, mobilusis telefonas). - Žino ir suvokia tyrinėjimo saugumo taisykles. - Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja schema.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo;
 Atlieka įvairius bandymus, stebi jų procesą.
 Mokosi fiksuoti pastebėjimus, pildyti fiksavimo lenteles.
 Grupėje, auginama vaistinguosius, gėlyno, daržo augalus ir stebi, kaip jie keičiasi ir kt.
 Dalyvauja „Žaliosios palangės“ konkurse.
 Piešia, konstruoja įsivaizduojamus daiktus.
 Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius.

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes. - Supranta kada pavyko įveikti sunkumus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ieško tinkamų sprendimo būdų. - Bando įveikti sunkumus pats. 	<ul style="list-style-type: none"> -Pradeda matyti sprendimų pasekmes. - Tariausi su kitais dėl veiksmų atlikimo. - Nepasiekus tikslo, bando keletą kartų. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sudėtingą veiklą priima natūraliai, nusiteikęs įveikti kliūtis. - Žino ar problemą gali įveikti pats.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia labirintų žaidimus.
 Išbando naujus žaidimus, dėliones, sudėtingesnes veiklas.
 Probleminių klausimų kėlimas ir analizavimas („Kas atsitiko?“, „Kaip Tu jautiesi?“).
 Diskutuoja, ką galima daryti susidarius probleminėms situacijoms.
 Grupėje steigia „Pykčio maišą“ (nusiramimui).
 Žiūri animacinius filmukus apie įvairių personažų poelgius.
 Pasakoja pagal paveikslus (komentuoja problemines situacijas, jų pasekmes).
 Ieško paveikslėliuose skirtumų.

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinių nuostatų. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Vaiko pasiekimai

1,5-3 metų	3-4 metų	4-5 metų	Brandesniems
<ul style="list-style-type: none"> - Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais. - Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus). - Laukia suaugusiojo pagalbos, padaršinimo, kai susiduria su nesėkme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ilgesį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais. - Pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. - Bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. 	<ul style="list-style-type: none"> - Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. - Ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. - Kreipiasi pagalbos į draugus ir tik po to į suaugusįjį. 	<ul style="list-style-type: none"> - Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam ją plėtoja. - Nuo pradžios iki pabaigos atlieka nepatrauklią veiklą. - Priima iššūkius naujai veiklai, bando pats įveikti kliūtis.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Aktyviai dalyvauja ryto veikloje.

Piešia „Mano diena“.

Pasirenka veiklą, kuri užrašoma „Grupės budėtojų tvarkaraštyje“.

Sprendžia sudarytas problemines situacijas - teikia pasiūlymus.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

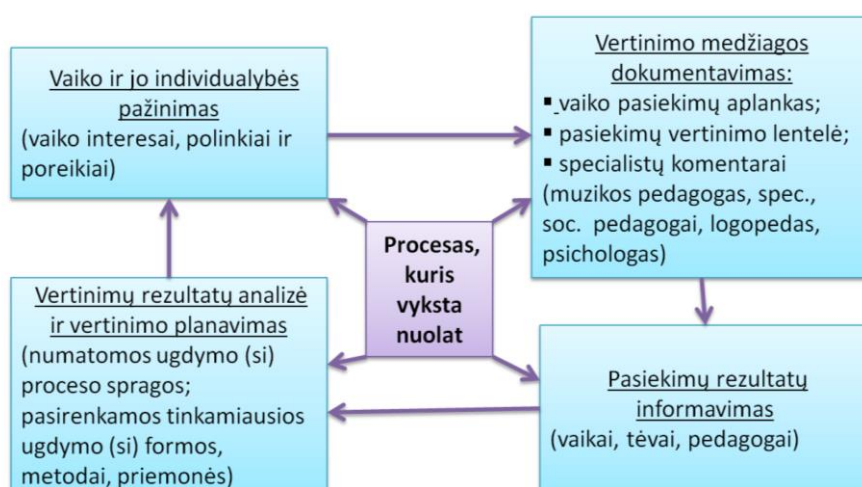
Vertinimas ir ugdymas – glaudžiai susiję. Tik įvertinę vaiko raidos pakopą, jo pasiekimus, gebėjimus, žinodami jų poreikius, pomėgius, galime kurti ugdymui palankią aplinką, pasirinkti tinkamiausias ugdymo priemones, būdus ir metodus.

Vaiko pasiekimai vertinami du kartus per metus (lentelė Nr.1). Pirmasis vertinimas tai susipažinimas su vaiku, kai jis ateina į įstaigą. Tokio vertinimo tikslas – pažinti vaiką, atskleisti potencialias jo galimybes, atrasti tai, kas jam įdomu, kas patinka, suvokti, kokiais būdais jis supranta, tyrinėja pasaulį, o viską apibendrinus – nustatyti jo pasiekimų lygį bei numatyti konkrečius uždavinius, kryptis jo ugdymui. Antrą kartą tas pats vaikas vertinamas gegužės mėn., siekiant nustatyti jo ugdymosi pažangą. Šis vertinimas leidžia užtikrinti ugdymo tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, tikslingai pasirinkti ugdymo formas, metodus, būdus.

Vaiko pasiekimus vertina grupės mokytojas, jis gali teikti individualius patarimus, rekomendacijas, ugdymo tikslų įgyvendinimui. Vaikas taip pat yra aktyvus savo pasiekimų vertintojas: jis pasako savo nuomonę apie tai, kas jam sekasi labai gerai, kas nelabai. Iš pokalbių, bendravimo, jo veiklos stebėjimų nesunku suprasti kaip jaučiasi grupėje, kiek pasitiki savimi.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo metodai:

- Tėvų (globėjų, rūpintojų) anketavimas, siekiant išsiaiškinti tėvų lūkesčius dėl vaiko ugdymo(si) ir sužinoti nuomonę apie vaiko pasiekimus ir pažangą.
- Stebėjimas – pagrindinis vaiko pažinimo būdas, kurį taiko įstaigos pedagogai.
- Pokalbis su vaiku, siekiant išsiaiškinti, kaip vaikas gali išsakyti savo mintis, samprotavimus, požiūrį, išgirsti komentarus apie savo ir kito vaiko veiklą.
- Vaikų veiklos rezultatų fiksavimas.

Paveikslėlis Nr. 1.
Ugdymo(si) rezultatų kaupimas ir vertinimas

Pasiekimų fiksavimas. Kiekvienam vaikui kaupiamas jo pasiekimų aplankas. Aplankas yra vaiko augimo liudijimų rinkinys, surinktas ir sudėliotas taip, kad atskleistų, išryškintų vaiko daromą pažangą, gebėjimų augimą. Grupės mokytoja savo nuožiūra gali kaupti vaiko darbelius, užrašytą vaikų kalbą, žodinę kūrybą, vaiko mintis, pasakojimus, interviu su vaiku, įvairios veiklos stebėjimo užrašus, tėvų (globėjų, rūpintojų) anketas, diplomus, nuotraukas, specialistų komentarus, tėvų pastebėjimus, parodančius įvairių sričių pasiekimų augimą.

Informavimas. Apie vaiko pasiekimus tėvai (globėjai, rūpintojai) informuojami individualiai, pokalbių metu. Tėvų susirinkimuose mokytojai pateikia bendrą informaciją apie grupės vaikų pasiekimus, siejant juos su grupės ugdymo prioritetais ir numatant ateities perspektyvą. Mokytojas individualių vaiko pasiekimų aplankų neviešina, jie yra grupėje. Vaiko pasiekimų aplankas, vaikui pereinant į priešmokyklinę grupę, perduodamas būsimam priešmokyklinio ugdymo pedagogui, o išeinant vaikui iš Gimnazijos atiduodamas tėvams.

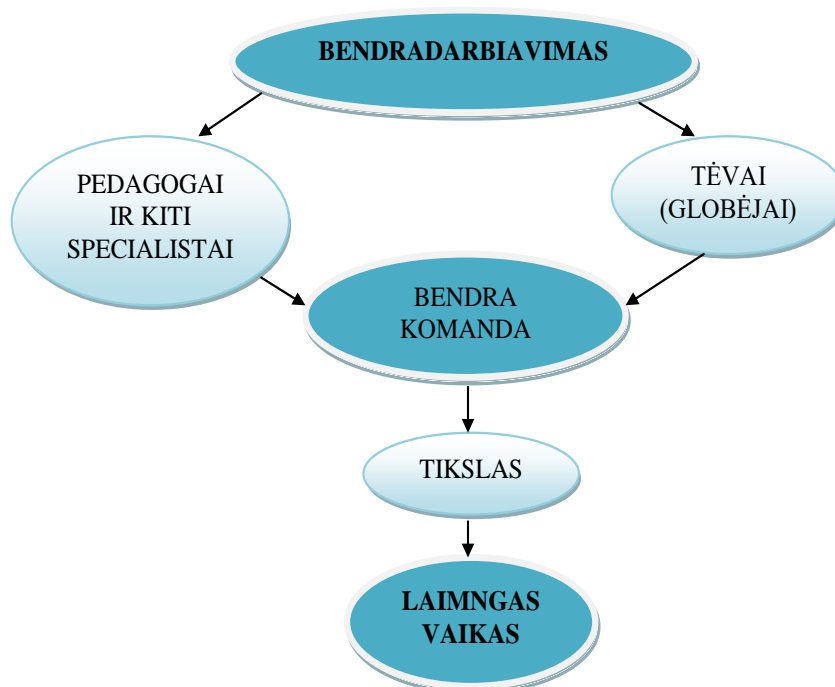
Specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų vertinimas. Logopedas rugsėjo mėnesio pradžioje atlieka vaikų kalbos ir kalbėjimo vertinimą, pildo pirminio/pakartotino įvertinimo pažymą, svarsto Vaiko gerovės komisijoje, rekomenduoja Gimnazijos direktoriui skirti Švietimo pagalbą teikiant logopedo paslaugas, sudaro švietimo pagalbos gavėjų sąrašą. Reikalui esant logopedas – spec. pedagogas atlieka tyrimą ir pildo dokumentus dėl siuntimo į PPT. Ikimokyklinio ugdymo pedagogas ir spec. pedagogas - logopedas, vadovaudamasis Vaiko gerovės komisijos pateiktomis rekomendacijomis, parengia individualias alternatyvių ugdymo metodų ir būdų bei specialiųjų mokymo priemonių pritaikymo ugdymo procese programas. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimus vertina ikimokyklinio ugdymo pedagogas kartu su švietimo pagalbos specialistu (logopedu - spec. pedagogu, soc. pedagogu, psichologu), aptaria su tėvais (globėjais, rūpintojais). Logopedas - specialusis pedagogas sausio ir gegužės mėnesiais vertina padarytą pažangą.

Svarbiausi vaiko ugdymo(si) pasiekimų vertinimo principai:

- Vertinimas grindžiamas šiuolaikine ugdymo ir ugdymosi samprata, amžiaus tarpsnių psichologiniais ypatumais, vaiko poreikiais, individualiomis galiomis, gebėjimais.
- Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą, kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių su esminėmis nuostatomis ir gebėjimais, kuriuos vaikas įgyja iki šešerių metų.
- Vertinant remiamasi gerai susiformavusiais gebėjimais ir siekiama ugdyti prasčiau susiformavusius gebėjimus.
- Vaiko pasiekimams keliami skirtingi reikalavimai (gabiems vaikams – aukštesni, menkesnių gebėjimų – žemesni); pastarieji vaikai turi siekti būtino minimalaus lygio, o gabesni – daugiau.
- Vertinama individuali kiekvieno vaiko pažanga, jo dabartiniai pasiekimai lyginami su ankstesniais.

- Remiamasi įvairiais vertinimo šaltiniais.
- Atsižvelgiama į augimo, ugdymo bei ugdymo(si) sąlygas šeimoje.

Be intensyvaus bendradarbiavimo ir partnerystės su tėvais gimnazija, kaip ugdymo įstaiga, neatliks savo misijos – neužtikrins kokybiško vaiko ugdymo(si) (Pečiulienė, 2014).

Paveikslėlis Nr. 2

Pedagogų, kitų specialistų ir tėvų (globėjų, rūpintojų) bendradarbiavimo tikslo schema

Todėl tiek ugdyme, tiek ir vaikų pasiekimų vertinime labai svarbus mūsų Gimnazijai abipusio atvirumo ir keitimosi informacija santykio link dialogu grįstos įstaigos partnerystės su tėvais. Gimnazijos bendros komandos: pedagogų, kitų specialist ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimo tikslas Gimnazijoje – laimingas vaikas.

NAUDOTA LITERATŪRA IR PRIEMONĖS

1. Artyn vaiko/Egmonto projektas vaikų darželiams. V. Politologas, 1997.
2. Dodge D., Colker L.J., Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Presvika, Vilnius, 2007.
3. Jankauskienė L., Monkevičienė O., Beinorienė R. Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio Ugdymo programai rengti. Vilnius: ŠvietimoAprūpinimo Centras, 2006.
4. Ikimokyklinio ugdymo program kriterijų aprašas (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7d. įsakymo Nr. V-1009 redakcija).
5. Ikimokyklinio ugdymo program kriterijų aprašas. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627.
6. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1795 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
8. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo įstatymas (Nauja įstatymo redakcija nuo 2011-07-01: Nr. XI-1281, 2011-03-17, Žin., 2011, Nr. 38-1804 (2011-03-31)).
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“. 2016 .
10. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. V-735/A1-208. „Dėl Privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
11. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Prieiga internetu:
http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20i%20statymas.pdf
12. Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams, parengė O. Monkevičienė ir kt., Klaipėda: Klaipėdos banga, 2011.
13. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
14. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
15. Vaiko teisių konvencija. Vilnius, 1999.

VARDAS.....PAVARDĖ.....
 GIMIMO METAI.....

ŽINGSNIAI																				
↑	6žingsnis																			
	5žingsnis																			
	4žingsnis																			
	3žingsnis																			
	2žingsnis																			
	1žingsnis																			
	SRITYS	1.Savivokairsavigarba	2.Emocijųsuvokimasir raiška	3.Savireguliacija ir savikontrolė	4.Santykiai su suaugusiais	5.Santykiai su bendraamžiais	6.Mokėjimasmokytis	7. Iniciatyvumas ir atkaklumas	8.Kūrybiškumas	9. Problemų sprendimas	10. Tyrinėjimas	11. Aplinkos pažinimas	12.Kiekiosupratimasir skaičiavimas	13. Forma, erdvė, matavimai	14.Sakytinėkalba	15.Rašytinėkalba	16.Fizinisaktyvumas	17.Kasdienio gyvenim oįgūdžiai	18. Estetinis suvokimas	19. Meninė raiška

→
 Data:
 Raudona spalva.....
 Žalia spalva.....

Pastaba: pasiekimų lygis žymimas taškeliu atitinkamame langelyje, vėliau brėžiama linijinė diagrama.